Mirdha.BPP (2025)11: II | ପ୍ରାଚୀ ପତ୍ରିକା
ଗବେଷଣାତ୍ମକ ପ୍ରବନ୍ଧ | ମୁକ୍ତ ପ୍ରବେଶ
DOI : https://doi.org/10.5281/zenodo.15674017

ମୂଳ ପ୍ରବନ୍ଧ

ମିତ୍ରସ୍ୟ ଚକ୍ଷୁସାରେ ସମାଜ ଦୃଷ୍ଟି

ଶକୁନ୍ତଳା ମିର୍ଦ୍ଧା

ସଂକ୍ଷିପ୍ତସାର :

ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜରେ ବଂଚି ରହିବାକୁ ହେଲେ ପ୍ରଥମେ ଏକ ମିତ୍ର ଭାବ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଦରକାର। ଆମେ ଆମ ନିଜ ଭିତରେ ଥିବା ଗବାକ୍ଷକୁ ଖୋଲିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଯାଇ ପ୍ରକୃତରେ ଗବାକ୍ଷଟି ଖୋଲିଥାଏ ଏବଂ ଆମେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ସହଜରେ ମିଶିପାରି ଥାଉ। ମିତ୍ରସ୍ୟ ଚକ୍ଷୁସାରେ ରହିଛି ସମାଜ ପ୍ରତି ଯଥେଷ୍ଟ ଉପାଦେୟ ତଥ୍ୟ । ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ ସେଗୁଡିକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଇଛନ୍ତି, ତାହାକୁ ଆମେ ମାନେ ମାନି ଚଳିଲେ ସମାଜକୁ ସୁଧାର ଆଣିବା ନିମନ୍ତେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହଜ ସରଳ ହୋଇପୋରିବ। ବିଭିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ସେ ସମାଜକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି ସେଗୁଡିକ ଅମ ପାଖକୁ ପହଂଚାଇବା ସହ ସେସବୁର ସମାଧାନର ପନ୍ଥା ମଧ୍ୟ ଦେଖାଇଛନ୍ତି । ସମାଜ ଭିତରେ କେବଳ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ହିଁ ବାସ କରନ୍ତି , ସମାଜ ବାହାରେ ଦେବତା ବା ପଶୁ ମାନେ ବାସ କରନ୍ତି ତାଙ୍କ ସମାଜ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଆମେ ସମାଜ ସଂସ୍କାର , ଧର୍ମବିଶ୍ୱାସ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବର୍ତ୍ତମାନର ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମାଜର ସମସ୍ତ ଚିତ୍ର ଦେଖିପାରିବା । ମିତ୍ରସ୍ୟ ଚକ୍ଷୁସାରେ ରହିଛି ଯଥେଷ୍ଟ ସାମାଜିକ ଉପାଦେୟତା।

ପ୍ରମୁଖ ଶବ୍ଦାବଳୀ :

ସମାଜ,ଜୀବନ,ପରିବାର,ବିଦ୍ୟାଳୟ,ମିତ୍ର,ବିବାହ,ଆଇନ୍,ଜାତି ।

ଉପକ୍ରମ :

ମନୁଷ୍ୟ ଏକ ସାମାଜିକ ପ୍ରାଣୀ। ସମାଜରେ ତାର ଜନ୍ମ,ସମାଜରେ ବିକାଶ ଓ ପରିଶେଷରେ ସମାଜରେ ହିଁ ଲୀନ ହୋଇଥାଏ।ସମାଜ ବ୍ୟତିରେକ ବଂଚିରହିବା କଷ୍ଟକର ବ୍ୟାପାର । ଏକ ସୁସ୍ଥ ଜୀବନଯାପନ ନିମନ୍ତେ ସମାଜର କେତେକ ନୀତିନିୟମ ମାନି ଚଳିବାକୁ ହୋଇଥାଏ।ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବଳୟ ମଧ୍ୟରେ ମନୁଷ୍ୟ ରହିବା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ। ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନେଇ ସମାଜ ଗଠନ ହୋଇଥାଏ, ଯହିରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଅବଦାନ ରହିଥାଏ। ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରାସମାଜ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରାଯାଇଥାଏ ତାର ପ୍ରଜ୍ଞାଦୃଷ୍ଟି ଓ ବୋଧଶକ୍ତି ସାମାଜିକ ଶୁଚିତା ତଥା ସୁସ୍ଥତା ସମ୍ପର୍କରେ ଥାଏ ସଚେତନ। ସମାଜ ସହିତ ସାହିତ୍ୟର ସମ୍ପର୍କ ନିବିଡ ହୋଇଥାଏ। ସ୍ରଷ୍ଟାର ସମାଜବୋଧ କଳାତ୍ମକ ଭାବରେ ସାହିତ୍ୟରେ ଚିତ୍ରାୟିତ ହୁଏ।ସାହିତ୍ୟ ମଣିଷର କଥା କହିଲା ବେଳେ ତାର ସମାଜ ,ସଂସ୍କୃତି ସମ୍ପର୍କରେ ମଧ୍ୟ ନାନା କଥା କହିଥାଏ। ଚିତତରଞ୍ଜନ ଦାସଙ୍କ ମିତ୍ରସ୍ୟ ଚକ୍ଷୁସାରେ ସମାଜ ପ୍ରତି ଯେଉଁଦିଗଗୁଡିକ ଦୃଶ୍ୟମାନହୁଏ ସେଗୁଡିକ ହେଉଛି ସମାଜ ସଂସ୍କାର,ଜାତୀୟତା, ଧର୍ମବିଶ୍ୱାସ, ନାରୀଶିକ୍ଷା,ବିବାହ, ଯୌତୁକପ୍ରଥା, ବିଧବା ସମସ୍ୟା, ମିତ୍ରତା ସ୍ଥାପନ ଅଦି ।

ସମାଜ ସଂସ୍କାର :

ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜରେ ବଂଚି ରହିବା ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇଥାଏ। ସମାଜରେ ଅନେକ ନୀତିନିୟମ ପ୍ରଣୟନ କରାଯାଇଛି କିନ୍ତୁ ସମୟାନୁସାରେ ସେଗୁଡିକର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇଥାଏ ।

ଯୋଗାଯୋଗ : ଶକୁନ୍ତଳା ମିର୍ଦ୍ଧା ଗବେଷିକା),
ସ୍ନାତକୋତର ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ବିଭାଗ
ଫକୀର ମୋହନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ,ବ୍ୟାସବିହାର, ବାଲେଶ୍ୱର
Email ID : mirdhasakuntala02@gmail.com
ORCID ID : https://orcid.org/0009-0009-8847-8829

This is an open access journal, and articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial Share Alike 4.0 License, which allows others to remix, tweak, and build upon the work non commercially, as long as appropriate credit is given and the new creations are licensed under the identical terms.

For reprints contact: *pracheepatrika@rediffmail.com*

ପ୍ରାପ୍ତି	ସମୀକ୍ଷିତ	ଗୃହୀତ	ପ୍ରକାଶିତ
୯.୦୨.୨୦୨୫	୧୦.୦୩.୨୦୨୫	୨୬.୦୪.୨୦୨୫	୧.୦୫.୨୦୨୫

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ କିପରି ଉଦ୍ଧୃତ କରିବେ : ମିର୍ଦ୍ଧା, ଶକୁନ୍ତଳା; ୨୦୨୫। ମିତ୍ରସ୍ୟ ଚକ୍ଷୁସାରେ ସମାଜ ଦୃଷ୍ଟି। ବାସ୍ତବତାର ପରିପ୍ରକାଶ ପ୍ରାଚୀ। ଭାଗ :୧୧, ସଂଖ୍ୟା : ଖ, ପୃଷ୍ଠା :୭୪-୭୮।

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ ଅନ୍‌ଲାଇନରେ ପଢିବାପାଇଁ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତୁ

Quick Response Code:

Available online at :
https://pracheenews.com/

DOI:
https://doi.org/10.5281/zenodo.15674017
Article No - BPP00301

ସମାଜ ସଂସ୍କାର ଦିଗରେ ପ୍ରଥମେ ରାଜା ରାମମୋହନ ରାୟ ବ୍ରାହ୍ମ ସମାଜ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ଅନେକ ସମାଜ ସଂସ୍କାର ମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ। ସେ ବ୍ରାହ୍ମଧର୍ମର ସୂଚନା,ସତୀଦାହ ପ୍ରଥାର ବିଲୋପ ତଥା ବିଭିନ୍ନ ଧର୍ମର ପଦ୍ଧତିକୁ ନିଜର ଲେଖା ମାଧ୍ୟମରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଥିଲେ। ଓଡିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ନୀଳକଣ୍ଠ ଅନେକ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ସମାଜ କୁସଂସ୍କାର ଓ ରକ୍ଷଣଶୀଳତା ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ। ଚିତରଞ୍ଜନ ଦାସ ମିତ୍ରସ୍ୟ ଚକ୍ଷୁସାରେ ଦେଖାଇଛନ୍ତି ଭଗବାନଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିରେ ସମସ୍ତେ ସମାନ । ସେମାନଙ୍କ ଏକ ମାତ୍ର ପରିଚୟ ହେଉଛି ମନୁଷ୍ୟ ଜାତି । ପୁଣି ସେଥିରେ ଯେଉଁ ଉଚ୍ଚନୀଚ ଭେଦଭାବ,ଧନୀଦରିଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗ ,କଳାଗୋରାକୁ ଗାନ୍ଧିଜୀ ବିରୋଧ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଚିତରଞ୍ଜନ ଦାସ ଓ ତାଙ୍କ ଗାଁର ଗୌରୀ ଭାଇ ଦୁହେଁ ମିଶି ସବର୍ଣ୍ଣ ପିଲାମାନଙ୍କ ଲାଗି ଗୋପବନ୍ଧୁ ପାଠାଗାର ସ୍ଥାପନା ସହ ବୀଣାପାଣି ଡ୍ରାମାଟିକ କ୍ଲବ ସ୍ଥାପନା କଲେ ଓ ହରିଜନ ମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଶି ସ୍କୁଲ ଘର ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ। ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ ଜାତି ଭେଦ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଆଧିପତ୍ୟ ଥିଲା ସେମାନେ ନିଜକୁ ଭଗବାନଙ୍କ ସନ୍ତାନ ବୋଲି ମନେକରୁଥିଲେ। ତାକୁ ଚିତରଞ୍ଜନ ନିଜ ଗାଁରେ ୧୯୪୬ ମସିହାରେ ଗାଁର ଦଧିବାମନ ଜୀଉ ମନ୍ଦିରରେ ହରିଜନମାନଙ୍କୁ ପ୍ରବେଶ କରାଇଥିଲେ। ସେ ସର୍ବଦା ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ ଯେ"ଏପରି ଗୋଟିଏ କଳା ରହିଛି ଯେଉଁଠି ତୁମ ପାଖରେ ରହିଥିଲେ ତୁମେ ଶହେଜଣ ମଣିଷଙ୍କର ଏକ ମେଳରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ସହିତ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଯୋଗସୂତ୍ର ସ୍ଥାପନ କରିପାରିବ।"(ମିତ୍ରସ୍ୟ ଚକ୍ଷୁସା,ପୃଷ୍ଠା-୪୫୯) ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନଙ୍କ କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରଥମେ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ।

ଯୌଥ ପରିବାର :

ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷର ଅସଲ ଡୋର ହେଉଛି ତାର ପରିବାରବୋଧ। ଶିଶୁଟିଏ ଜନ୍ମ ହେବାଠାରୁ ଏକ ପରିବାର ତା ଲାଗି ଡୋର ଗୁଡିକୁ ସଜାଡି ଅପେକ୍ଷା କରି ରଖିଥାଏ। ତାକୁ ନିଜର କରିବା ପାଇଁ ଅନେକ ମଣିଷ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥାନ୍ତି। ଭାରତବର୍ଷର ଗାଆଁ ମାନଙ୍କରେ ପରିବାରର ଗଢଣଟା ଏକାବେଳେକେ ମାଟିଟାର ଗୁଣ ଭଳି ମନେ ହୋଇଥାଏ। ଆମେ ଆଖି ପାଇବା ଦିନଠାରୁ ପୃଥିବୀ ଆଡକୁ ଅନାଇବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବାମାତ୍ରକେ ହିଁ ମାୟା ଲାଗି ଲାଗି ଯାଉଥାଏ। କାହାର ମାୟା ଛାଡି ଛାଡି ଯାଉଥିବା ବେଳେ ଆଉ କାହାର ମାୟା ଯୋଡି ହୋଇଯାଉଥାଏ। କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ କୌଣସି ଜିନିଷ କାହାକୁ କେବେ ଛାଡୁ ନଥାଏ କେବଳ ପରିଧିଟା ହିଁ ବଢିବାରେ ଲାଗିଥାଏ। ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ କହନ୍ତି "ଯେଉଁମାନେ ନିଜକୁ ଅନ୍ୟ ସହ ଯୋଡି ପାରିନଥାନ୍ତି ସେହିମାନେ ହିଁ ବୈରାଗ୍ୟ ଧାରଣ କରନ୍ତି। ଯୋଡି ନ ପାରିବାର ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀ ମାନେ ଅନେକ ସମୟରେ ବୈରାଗ୍ୟ ବୋଲି କହନ୍ତି।"(ମିତ୍ରସ୍ୟ ଚକ୍ଷୁସା,ପୃଷ୍ଠା-୪୯୩)ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ସବୁଠାରୁ ନିଆରା ହେଉଛି ଯୌଥ ପରିବାର। ଏହି ଯୌଥ ପରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଭାରତରେ ଏକ ବିଚିତ୍ର ବ୍ୟବସ୍ଥା। ପୃଥିବୀରେ ବହୁ ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ଏହି ଯୌଥ ପରିବାର ହିଁ ଥିଲା ବୋଲି ସମାଜକୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିବା ମହାମହା ମନୀଷୀମାନେ ମତ ଦିଅନ୍ତି।ଏହାକୁ କେହି ଗଢି ନ ଥିଲେ ଅଜାଣତ ଭାବରେ ହିଁ ଗଢି ଆସି ଜଙ୍ଗଲୀମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ର କରିବାର ମାଧ୍ୟମ ଥିଲା। ଆପଣାକୁ ନେଇ ପାରିବାର ବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଲାଗି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବଂଚି ଆପଣା ଲାଗି ଅଧିକ ମୂର୍ତ୍ତତ ଏବଂ ଅଧିକ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ବଂଚି ପାରିବାର ଯେଉଁ ପ୍ରବୃତ୍ତିଟି ସଭ୍ୟତା ଗଢି କ୍ରମ ଅନୁସାରେ ବିକଶିତ ହୋଇଥାଏ ତାର ପରିବାରବୋଧ ସେଥିରୁ ଜନ୍ମ। ତେଣୁ ପରିବାରକୁ ବୋଝ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ ନ କରି ଜୀବନର ଅଂଶ ହିସାବରେ ହିଁ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ । ତେଣୁ ଚିତରଞ୍ଜନ ଦାସ କହନ୍ତି – "ପରିବାର କହିଲେ ଯେ ଗୋଟାଏ ଏକାନ୍ତ ସ୍ୱାର୍ଥପ୍ରଣୋଦିତ ଖାତକୁ ନ ବୁଝାଇ ବସ୍ତୁତଃ ଏକ ସଦା ସମ୍ପ୍ରସାରଣକ୍ଷମ ବୋଧକୁ ବୁଝାଏ।"(ମିତ୍ରସ୍ୟ ଚକ୍ଷୁସା,ପୃଷ୍ଠା-୫୦୧)

ଯୌଥ ପରିବାରର ପିଲାମାନେ ଏକକ ପରିବାରର ପିଲା ଠାରୁ ଅଧିକ ଚାଲାକ ଚତୁର ହେବା ସହ ବେଶୀ ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ପାଇଥାନ୍ତି। କାରଣ ପରିବାରଠାରୁ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ମିଳେ ତାହା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବିଦ୍ୟାଳୟ , ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ବା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଠାରୁ ମିଳି ନଥାଏ । ଚରିତ୍ର ଗଠନ କରିବାର ମୂଳକେନ୍ଦ୍ର ହେଉଛି ପରିବାର। ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନଙ୍କ ରହିଥିଲା ଯୌଥ ପରିବାର ସେ ତାଙ୍କ ମାଆଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ବଡ ମାଆ ଓ ବଡ ଭାଉଜଙ୍କ ପାଖରେ ଅଧିକ ସମୟ ବିତାଉ ଥିଲେ । କାରଣ ତାଙ୍କୁ ସ୍କୁଲ ଅପେକ୍ଷା ଘରର ପରିବେଶଟି ହିଁ ଅଧିକ ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା। ଅଧିକାଂଶ ପିଲା ସ୍କୁଲ ନ ଯିବା କିମ୍ବା ଅଧାରୁ ପାଠ ଛାଡିବା କାରଣ ହେଉଛି ସ୍କୁଲରେ ଘରୋଇ ପରିବେଶ ନ ପାଇବା ଓ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ଭୟରେ ଛାତ୍ରମାନେ ଅଧାରୁ ପାଠପଢା ଛାଡୁଥିଲେ। ତେଣୁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସ୍କୁଲ ପ୍ରତି ଆକର୍ଷଣ କରାଯିବା ପାଇଁ କଣ ଆବଶ୍ୟକ ତାହା ଦର୍ଶାଇ ଦେଇଛନ୍ତି- "ଆମର ଏହି ସଂସାରରେ ଯଦି ଗୁରୁଜନମାନେ ପିଲା ଲାଗି ପାଠକୁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ଖେଳପରି ଆକର୍ଷଣ କରିପାରନ୍ତେ , ତେବେ ପାଠ କିମ୍ବା ସ୍କୁଲ ପିଲା ସକାଶେ କଦାପି ଏଭଳି ଭୟ ଅଥବା ବିତୃଷ୍ଣାର କାରଣ ହେଉନଥାନ୍ତା।"(ମିତ୍ରସ୍ୟ ଚକ୍ଷୁସା,ପୃଷ୍ଠା-୪୫)

ଧର୍ମ ବିଶ୍ୱାସ :

ଧର୍ମକୁ ନେଇ ଅନେକ ମଣିଷ ଧାର୍ମିକ ହୁଅନ୍ତି । ନୀତିକୁ ନେଇ ନୀତିଶାସ୍ତ୍ର ମାନଙ୍କର ରଚନା କରାଯାଏ ଓ ଆଦର୍ଶରୁ ମଣିଷ

ମାନଙ୍କୁ ଆଦର୍ଶବାନ କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଅନେକ ସମୟରେ ଧର୍ମକୁ ନେଇ ବ୍ୟକ୍ତି ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ, ଜାତି ଜାତି ମଧ୍ୟରେ, ଗୋଷ୍ଠୀ ଗୋଷ୍ଠୀ ମଧ୍ୟରେ କନ୍ଦଳ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଛି । ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ ହିନ୍ଦୁ ପରିବାରରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରି ମଧ୍ୟ ବୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହୋଇ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନମାନଙ୍କ ଚର୍ଚ୍ଚକୁ ମଧ୍ୟ ଯାଇଛନ୍ତି। କାରଣ ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଭଗବାନ ଜଣେ,ଧର୍ମାନୁସାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମାଧ୍ୟମରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିଥାନ୍ତି। ପ୍ରକୃତ ଜ୍ଞାନୀ ବ୍ୟକ୍ତି କେବେ ଧର୍ମକୁ ନେଇ କୌଣସି ବାଦବିବାଦ ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି ନାହିଁ।

ସେଥିପାଇଁ କୁହାଯାଇଛି – "ଯିଏ ଧର୍ମକୁ ସତକୁ ସତ ଜାଣେ ସିଏ ପୃଥିବୀ ଯାକ ହିଁ ଧର୍ମର ସନ୍ଦର୍ଶନ କରିପାରେ। କେବଳ ରାଢମାନେ ହିଁ ନିଜର ଆଚରିତ ଧର୍ମ ଢମ ଗୁଡିକୁ ଠିକ୍ ବୋଲି ଅନ୍ତତଃ ନିଜ ପାଖରେ ଏକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଆଣି ଦେବାକୁ ଅନ୍ୟ ଆଚାର ଓ ଅନ୍ୟ ଧର୍ମ କିସମ ଗୁଡିକୁ ମଳି ଦେବାକୁ ମ୍ଲେଚ୍ଛର ଅବତାର ହୋଇ ବାହାରନ୍ତି।"(ମିତ୍ରସ୍ୟ ଚକ୍ଷୁସା,ପୃଷ୍ଠା-୨୩୨)

ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧର୍ମ ନିଜନିଜ ଚଷମା ଗୁଡାକୁ ହିଁ ଏକମାତ୍ର ଚଷମା ବୋଲି ଧରିଥାନ୍ତି। ତେଣୁ ଅନ୍ୟ ଭଳି ଚଷମାଗୁଡିକ ସହିତ ଟକ୍କର ଖାଇଲା ବେଳେ ଅନେକ ହନ୍ତସନ୍ତ ହୁଅନ୍ତି। ପୁଣି ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ଶାସକମାନେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଧର୍ମଦେଉଳ ଆଦରି ନେଇଛନ୍ତି। ସେମାନେ ତରବାରୀ ଧରି ସତେ ଅବା ଭଗବତ୍ ପ୍ରେରିତ ରୋଷବତାର ଧାରଣ କରି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବାଟକୁ ଆଣିବାକୁ ଯୁଦ୍ଧ କରିଥାନ୍ତି । କେବଳ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମକୁ ଛାଡି ଅନ୍ୟ ଧର୍ମରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଧର୍ମ ଶିକ୍ଷା ଦେଇଥାନ୍ତି। ଫଳରେ ସେମାନେ କେବଳ ନିଜ ଧର୍ମଛଡା ଅନ୍ୟ ଧର୍ମକୁ ଗ୍ରହଣ କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ। ସେହିପରି ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ କହିଛନ୍ତି ଯେ ଆମେ ମନ୍ଦିର , ମସ୍‌ଜିଦ୍,ଗୀର୍ଜା ଯିବା ସମୟରେ ଯଥାର୍ଥ ପୋଷାକ ପରିଧାନ କରିଗଲେ ମନରେ ଭଗବାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଭକ୍ତିଭାବ ଆସେ । କିନ୍ତୁ ଉପଯୁକ୍ତ ବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନ କରି ନ ଗଲେ ଭକ୍ତି ବଦଳରେ ମନରେ ବିକାର ଭାବ ଜାତ ହୁଏ । କାରଣ ପରିବେଶ ସହିତ ଭକ୍ତିର ସମ୍ପର୍କ ଏକାନ୍ତ କାମ୍ୟ । ବିଦେଶ ଭ୍ରମଣ କାଳରେ ସେ ଏକ ଗୀର୍ଜାରେ ଏହି ନିୟମ ପ୍ରଣୟନ ଦେଖିଥିଲେ ।

ଜାତୀୟତା ମନୋଭାବ :

ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ଏକ ଜାତିର ବା ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ହୋଇଥାଏ। ତେଣୁ ସେ ତାର ଜାତିକୁ ଭଲପାଇବା ଏକାନ୍ତ କାମ୍ୟ। ଏହି ଜାତିରୁ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ ଜାତୀୟତା ମନୋଭାବ। ଜାତୀୟତା ଆନ୍ଦୋଳନର ମାର୍ଗ ଦେଖାଦେଇଥିଲା ଭାରତକୁ ଇଂରେଜମାନେ ଅକ୍ତିଆର କରି ରଖିଥିବା ବେଳେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି ସମଗ୍ର ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ ଜାତୀୟତାର ମହାମନ୍ତ୍ରରେ ଦୀକ୍ଷିତ କରାଇଥିଲେ। ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକତା ସୂତ୍ରରେ ବାନ୍ଧି ରଖିବା ସହ ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେବାରେ ସକ୍ଷମ ହୋଇଥିଲେ। ଏପରିକି ଏହି ସମୟରେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ ଛାତ୍ର ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଜାତୀୟତା ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯୋଗଦେଇ ଜେଲ୍ ମଧ୍ୟ ଯାଇଥିଲେ। ୧୯୩୯ ମସିହାରେ ଦଶମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢୁଥିବା ବେଳେ କଟକ ମେଡିକାଲ ସ୍କୁଲ ଧର୍ମଘଟକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ସତ୍ୟାଗ୍ରହରେ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବାହ କରିଥିଲେ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଭାରତଛାଡ ଆନ୍ଦୋଳନର ଡାକରାରେ ଚିତ୍ତବାବୁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଖବର ପହଂଚାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରଚାର ପତ୍ର ଛାପୁଥିଲେ । ସବୁଠାରୁ କୌତୁକ ବିଷୟ ଥିଲା ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କ ଗାଁ ପ୍ରତିନିଧି ପୋଲିସ ବାରଣ୍ଡାରେ ଥିବାବେଳେ ସେ ଘର ଭିତରେ ବ୍ରିଟିଶ୍ ମାନଙ୍କୁ ତଡିବା ପାଇଁ ପ୍ରଚାର ପତ୍ର ଲେଖୁଥିଲେ। ଏହି ଜାତୀୟତା ମନୋଭାବ ନେଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ କେହି ତାଙ୍କୁ ବାଧ୍ୟ କରି ନ ଥିଲେ ସେ ନିଜ ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ହିଁ କରୁଥିଲେ । କାରଣ ଯେତେବେଳେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଚାହେଁ ସେଥିପ୍ରତି ନିଜସ୍ୱ ଆଗ୍ରହ ରହିଥିବା ଆବଶ୍ୟକ । ତେଣୁ ସେ କହିଛନ୍ତି ସ୍ୱଧର୍ମ ଅନୁସାରେ ହିଁ ସଂସାରରେ ଭଲ ପାଇବାର କ୍ଷେତ୍ରଟି ନିର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥାଏ। ଜାତୀୟତା ଆନ୍ଦୋଳନ ପାଇଁ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦେଇଥିବା ଉତ୍ସାହ ବାଣୀ ମଧ୍ୟରୁ ପଦଟିଏ ହେଉଛି-

ବାଜି ମରିନାହିଁ ,ବାଜି ସରିନାହିଁ ମହୀରେ
ବାଜିଲାଣି ତୂରୀ ,ଆଜିର ସମର ଗହୀରେ।
ସଉକୀ ସରଗ ସଜାଇ କରେ ଯେ ବଡାଇ
ମଣିଷର ସେଇ ଅମଣିଷେ ହେବ ଲଢାଇ।
(ମିତ୍ରସ୍ୟ ଚକ୍ଷୁସା,ପୃଷ୍ଠା-୪୫୨)

ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ଯେତେବେଳେ ହତ୍ୟା କରାଯାଇଛି ଜବାହର ଲାଲ ନେହେରୁ ଆଲୁଅ ଲିଭିଗଲା ବୋଲି କହିଥିବା ବେଳେ ସେହିଦିନଠାରୁ ଚିତ୍ତବାବୁଙ୍କ ଭିତରେ ଏକ ପ୍ରଦୀପ ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳିତ ହୋଇ ଉଦ୍‌ବୋଧନ କରିବାର ବାର୍ତ୍ତା ସୃଷ୍ଟି ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଗାନ୍ଧି ଦେଇଥିବା ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ବଜାୟ ରଖିବାର ଦାୟିତ୍ୱକୁ ଅମେ ସମ୍ପାଦନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ/ପ୍ରଦାନ:

ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ଏକାନ୍ତ ଜରୁରୀ ହୋଇଥାଏ। ଶିକ୍ଷା ବଳରେ ମନୁଷ୍ୟ ଆଦିମରୁ ସଭ୍ୟ ଆଡକୁ ଆସିଛି । ଜଣେ ଅନ୍ୟ ଜଣଙ୍କୁ ବୁଝିବାର ମାଧ୍ୟମ ଏହି ଶିକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିଛି। ଶିକ୍ଷା ପୁଣି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁ, ପ୍ରାଣୀ, ଜଡ, କୀଟପତଙ୍ଗ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଠାରୁ ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଥାଏ। ତା ଲାଗି ସ୍ଥାନ ,କାଳ,ପାତ୍ରର ବିଚାର ନଥାଏ । ଶିଶୁଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବୃଦ୍ଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତେ ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବେ

ଓ ଶିକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ଦେଇ ପାରିବେ। ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ ପିଲା ଦିନରେ ସ୍କୁଲକୁ ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁ ନ ଥିଲେ ସତ ମାତ୍ର ପରେ ସେ ଜେଲ୍‌ରେ ରହି ମଧ୍ୟ ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଶିଖିଥିଲେ। ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ସେ ବିଦେଶ ଗସ୍ତ କରି ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ କରିଥିଲେ। କାରଣ ସେ ଜାଣିଥିଲେ ଯେ ପକ୍ଷୀ ଉଡେ ଯେତେ ଦୂର, ସେ ଜାଣେ ତାର ବ୍ୟବହାର । ଏହି ନ୍ୟାୟରେ ସେ ବଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଅନୁଭୁତି ସାଉଁଟି ସେଗୁଡିକ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାକୁ ଆଗଭର ହୋଇଥିଲେ । ଫିନଲାଣ୍ଡରେ ସେ ଲୋକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡ଼ିକ ଦେଖି ଆସି ସେ ଚମ୍ପତ୍ତିମୁଣ୍ଡାରେ ସ୍ଥାପନ କଲେ ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟ । କିନ୍ତୁ ଏହାର ପୂର୍ବରୁ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସ ସତ୍ୟବାଦୀରେ ବନବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ଯହିଁରେ ମଣିଷ ତିଆରି କରୁଥିଲେ ବୋଲି କୁହାଯାଏ କିନ୍ତୁ ଚିତ୍ତ ବାବୁ ଜୀବନ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କଲେ ଶିକ୍ଷା ସହିତ ଶ୍ରମର ବିନିଯୋଗ।ଏହା ମାଧ୍ୟମରେ ଅନେକ ଗରୀବ ଶ୍ରେଣୀର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇ ଶିକ୍ଷିତ କରାଯାଉଥିଲା। ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ବା ଅଧ୍ୟାପକର ଶିକ୍ଷାଦାନ ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ପ୍ରମାଣପତ୍ରର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ। ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦକ୍ଷତା ହିଁ ଶିକ୍ଷାଦାନ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ। ଯେକୌଣସି ବିଷୟରେ ସେ ପାରଙ୍ଗମ ହୋଇପାରନ୍ତି। ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରେ ଏହି ପ୍ରମାଣପତ୍ର ଆଧାରରେ ଯେଉଁ ନିଯୁକ୍ତି ପ୍ରକ୍ରିୟା ଚାଲୁଛି ତାହା ମାଧ୍ୟମରେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜ୍ଞାନକୁ ମାପିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ। ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ ଯେତେବେଳେ ଆଗ୍ରାଠାରେ ଅଧ୍ୟାପନା କରୁଥିଲେ ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାଗତ ପ୍ରମାଣପତ୍ର ମାଗିଥିଲେ କିନ୍ତୁ ସେ ତାଙ୍କ ଜିଦ୍‌ରେ ଅଟଳ ରହି ଦେଇନଥିଲେ। କାରଣ ସେ ଚାହୁଁଥିଲେ ଶିକ୍ଷାଦାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ । ପ୍ରମାଣପତ୍ର ଜନିତ ଯୋଗ୍ୟତାକୁ ବିଚାର ନ କରି ଦକ୍ଷତାକୁ ମାପିବା ହିଁ ଶ୍ରେୟସ୍କର ହେବ । ତାହା ହିଁ ଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଆଗକୁ ନେବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ମିତ୍ରସ୍ୟ ଚକ୍ଷୁସାରେ କହିଛନ୍ତି – "ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକର ଜୀବନ ହେଉଛି ସ୍ୱାଧୀନ ଚିନ୍ତାର ଜୀବନ,ସ୍ୱାଧୀନ ସ୍ୱପ୍ନମାନ ଦେଖାଉ ଥିବାର ଜୀବନ । ତାହାହିଁ ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପକ ପାଇଁ ସବୁଠାରୁ ବଡ ଆନନ୍ଦ।"(ମିତ୍ରସ୍ୟ ଚକ୍ଷୁସା,ପୃଷ୍ଠା–୫୧୩)

ସ୍ୱାବଲମ୍ବନଶୀଳତା :

ବଂଚି ରହିବାକୁ ହେଲେ କିଛି ନା କିଛି କର୍ମ କରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ। ଅନ୍ୟର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରି ହୁଏ ନାହିଁ। ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ ସ୍ୱାବଲମ୍ବନଶୀଳତା ହେବା ଆବଶ୍ୟକ। ନିଜ ଗୋଡରେ ନିଜେ ଛିଡା ହେବାକୁ ହେଲେ ତାକୁ କଠୋର ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ। ଅଧିକାଂଶ ଲୋକେ କୌଣସି କାମଧନ୍ଦା ନ କରି ଘରେ ଖାଲି ହାତବାନ୍ଧି ସରକାରଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟକୁ ଚାହିଁ ରହିବା ଛଡା କିଛି କରି ନଥାନ୍ତି। ଫଳରେ ଆଗକୁ ଉନ୍ନତି କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ସେମିତି ଦରିଦ୍ର ହୋଇ ରହୁଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦେଖିଛନ୍ତି ଯେ ଫିନଲାଣ୍ଡର କିଛି ଲୋକମାନଙ୍କ ଚାଷଜମି ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ବିଭିନ୍ନ ଉପାୟରେ ନିଜ ଗୋଡରେ ନିଜେ ଛିଡା ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ। କିଏ ଗାଈ ରଖି ସେମାନଙ୍କ ଯତ୍ନ ନେଇ କ୍ଷୀର ବିକ୍ରି କରି ଚଳୁଥିଲା ବେଳେ ପୁଣି କିଏ ଚାଷ କରି ଫସଲ ଉତ୍ପାଦନ କରୁଥିଲେ। ତେଣୁ ସେ କହୁଥିଲେ – "କିଛି ସତ କୁ ସତ କରି ପାରିବାକୁ ହେଲେ ଯେ ସବା ଆଗ ନିଜ ଗୋଡରେ ଛିଡା ହେବାକୁ ହୁଏ।" (ମିତ୍ରସ୍ୟ ଚକ୍ଷୁସା,ପୃଷ୍ଠା–୪୨୨)ଆପଣାକୁ ଆପଣାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଦେଇ ପାରିଲେ କିପରି ଆପଣାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣପାଇ ହୁଏ ତାହା ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ କହିଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜ ପାଇଁ କିଛି କରି ପାରି ନ ଥାଏ ସେ ଅନ୍ୟ ପାଇଁ କଣ ଅବା କରିପାରିବ ? ଅନ୍ୟ ଦେଶର ଲୋକଙ୍କ ଭଳି ଆମ ଦେଶର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସଚେତନଶୀଳ ହେବାକୁ ପଡିବ। ଫଳରେ ଆମେ ଉନ୍ନତି ପଥରେ ଢେର ଆଗକୁ ଆଗେଇ ପାରିବା।

ମିତ୍ରତା ସ୍ଥାପନ :

ମନୁଷ୍ୟ ଏକାକୀ କଦାପି ବଂଚି ପାରେ ନାହିଁ କି ଆଗକୁ ବଢିପାରେ ନାହିଁ । ସମସ୍ତଙ୍କ ସହ ସୁସମ୍ପର୍କ ରକ୍ଷାକରି ହିଁ ଆଗକୁ ବଢିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ତେଣୁ ପ୍ରଥମେ ଆମକୁ ଅନ୍ୟ ମାନଙ୍କ ସହ ମିତ୍ରତା ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ। ମିତ୍ରତା ସ୍ଥାପନ ସେତେବେଳେ ହୁଏ ଯେତେବେଳେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜ ଜୀବନରେ ରହିଥିବା ମିତ୍ର ଦର୍ଶନଟିକୁ ଦେଖିପାରିବ। ନିଜର ଅନୁଭବ ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଧିକ ଗଭୀର ହୋଇନଥାଏ। ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହାର ପରିଚୟ ଅସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ। ସେହିମାନେ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନିନ୍ଦା କରନ୍ତି। ଅସଲ କଥା ହେଉଛି ଅତି ନିକଟରେ ଆପଣାର ଯେଉଁ ମିତ୍ର ଭାବଟି ଅପେକ୍ଷା କରି ନିଜ ଭିତରୁ ହଜାର ସଂକେତ ପାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ତାହାକୁ ଜାଣି ପାରି ନ ଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ମର୍ମ ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ ମଣିଷର ମୂର୍ତ୍ତିରେ ଅଟକିବା ପରି ନିଜର ଅହଂ ପାଖରେ ଅଟକି ଯାନ୍ତି। ଅହଂକାର କାନ୍ଥଗୁଡାକ ହିଁ ମିତ୍ରତ୍ୱର ନିର୍ଭର ବୋଲି ମନେ ହୁଅନ୍ତି । କାନ୍ଥଗୁଡିକ ଭାଙ୍ଗିଗଲେ ହୁଏତ ନିଜ ପାଇଁ ଭୂମି ବୋଲି ଆଉ ଗୋଟେ ହେଲେ କିଛି ରହିପାରେ ନାହିଁ । ସମ୍ପ୍ରତି ଆମର ଆଧୁନିକ ସଂସାରରେ ଅନେକ ସଂଶୟ ବଢୁଛି , ବିଶ୍ୱାସମାନେ ବିଦା ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ପାଠ ବଢୁଛି ପ୍ରେମ କମିଯାଉଛି,ବଳାତ୍କାର ବଢୁଛି ,ଦମ୍ଭ ମଧ୍ୟ ବଢୁଛି ,ପ୍ରବଳମାନେ ପ୍ରବଳତର ହେବାରେ ଲାଗିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଜୀବନରେ ସତକୁ ସତ ମିତ୍ରଟିଏ ମିଳିପାରିବ ବୋଲି ପ୍ରତ୍ୟୟଟି ହତବଳ ହେବାରେ ଲାଗେ। ମନୁଷ୍ୟ ଦିନକୁଦିନ ଏତେ ଭୀରୁ ହୋଇଯାଉଛି ଯେ, ଭୀରୁତା ଗୁଡାକୁ ହିଁ ଆପଣାର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ସମ୍ପଦ ରୂପେ ସାଇତି ରଖିବାକୁ ସିଏ ବାହାରେ କେତେ ନା କେତେ ଅପସାହସକୁ ସତେ ଅବା ଶିଙ୍ଗ ବୋଲି ଦେଖାଇ ବୁଲୁଥାଏ। ମିତ୍ରତା ସ୍ଥାପନ

ସମ୍ପର୍କରେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ କହିଛନ୍ତି – "ଆପଣା ଭିତରେ ରହିଥିବା ସେହି ମିତ୍ରଟିକୁ ହିଁ ଦର୍ପଣ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରି ଆମେ ସଂସାର ଯାକ ଆପଣାର ପରିଚୟ ଦେବାର ସାହସଟିକୁ ଅର୍ଜନ କରିପାରୁ । ଗୋଟିଏ କଥାରେ କହିଲେ ଆମେ ମିତ୍ରର ଚକ୍ଷୁରେ ହିଁ ଆପଣାକୁ ଦେଖି ଶିଖୁ ,ଏହି ସବୁକିଛିକୁ ଦେଖି ଶିଖୁ।"(ମିତ୍ରସ୍ୟ ଚକ୍ଷୁସା,ପୃଷ୍ଠା-୧୨)

ବିବାହ ଚିତ୍ର :

ବିବାହ ଦୁଇଟି ମନର ମିଳନକୁ ବନ୍ଧନ କରି ରଖିବାର ମାଧ୍ୟମ। ଯେଉଁ ବିବାହରେ ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମନ ମିଶି ନ ଥାଏ ତାକୁ ବିବାହ କୁହାଯାଇ ନ ପାରେ । ତାହା ହେଉଛି କେବଳ ସମାଜ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଏକ ବନ୍ଧନ । ଜଣେ ଅନ୍ୟ ଜଣକ କଥାକୁ ବୁଝିପାରିବା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ବୈବାହିକ ଜୀବନ ସଫଳ ହୋଇଥାଏ । ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ ନିଜେ ତାଙ୍କ ବିବାହର ପ୍ରଥମ ପତ୍ନୀ ପ୍ରମିଳାଙ୍କୁ ବିବାହ କରି ବେଶୀଦିନ କଟାଇ ପାରିନଥିଲେ । ମନୋବିଜ୍ଞାନର ଅଧ୍ୟାପକ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମନ କଥାକୁ ବୁଝି ପାରି ନ ଥିଲେ । ଦେଶ ବିଦେଶରେ ମନୋବିଜ୍ଞାନରେ ଯେତେସବୁ ଗବେଷଣା କରିଥିଲେ ତାହା ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରମିଳାଙ୍କ ନିକଟରେ ହାର ମାନି ଯାଇଥିଲା । ସ୍ତ୍ରୀ ସବୁବେଳେ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ଓ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାହୀନ । ଏପରି ସମ୍ପର୍କରେ ରହିଲେ ବୈବାହିକ ଜୀବନ କେବେହେଲେ ସଫଳ ହୁଏନାହିଁ । ତେଣୁ ସେ କହିଛନ୍ତି- "ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଇବା ଯେପରି ଅନନ୍ୟ ,ପ୍ରତ୍ୟେକ ହରାଇବା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଅନନ୍ୟ ,ତେଣୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସହିବା ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ଅନନ୍ୟ।"(ମିତ୍ରସ୍ୟ ଚକ୍ଷୁସା,ପୃଷ୍ଠା-୫୦୯)

ଯୌତୁକ ପ୍ରଥା :

ଆମ ସମାଜରେ ଯୌତୁକ ଦେବା ନେବା ରୀତିଟା ବହୁ ପୂରାକାଳରୁ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇ ଆସୁଛି । ଏହି ଦେବା ନେବା ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଉଭୟ ପକ୍ଷର ଦୋଷ ତ୍ରୁଟି ରହିଥାଏ । କନ୍ୟାର ପିତାମାତା ନିଜର ସମ୍ମାନକୁ ଜଗି ଖୁସିରେ ଯୌତୁକ ଦେଉଥିବାବେଳେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦରିଦ୍ର ପିତାମାତାଙ୍କ ପାଇଁ ତାହା ବୋଝର ଶିକାର ହେବାକୁ ପଡୁଛି। କାରଣ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ ହେବାଠାରୁ ତାକୁ ଭରଣ ପୋଷଣ କରି ବିବାହ କରିବାଟା ଦୁଃସାଧ୍ୟ ବ୍ୟାପାର ହୋଇପଡେ। ଯୌତୁକର ନିର୍ଯ୍ୟାତନାରେ କେଉଁଠି ବୋହୂକୁ ଅତ୍ୟାଚାର ଦିଆଯାଉଥିବା ବେଳେ ଆଉ କେଉଁଠି ଗଞ୍ଜଣା ଦେବା ସହ ହତ୍ୟା ମଧ୍ୟ କରାଯାଉଛି । ଦୁହିତା ଦୁଇ କୂଳର ହିତା ନ ହୋଇ ବୋଝ ପାଲଟି ଯାଉଛି। ଏହି କଳୁଷ ପ୍ରଥାଟା ସମାଜରେ ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଥିବ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଏହାର ଶିକାର ହେବାକୁ ପଡୁଥିବ । ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନଙ୍କ ପରିବାରରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଯୌତୁକ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସ୍ୱର ଉଠିଥିଲା କିନ୍ତୁ ବିରୋଧ କରିଥିଲେ ଚିତତରଞ୍ଜନ । ତାଙ୍କ ତୃତୀୟ ଭାଉଜ ବାହା ହୋଇ ଆସିବା ସମୟରେ ଘରେ ଯୌତୁକ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ଆଶା ପୋଷଣ କରିଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ପସନ୍ଦର ଜିନିଷ ନ ଆସିଥିବାରୁ ଘରେ ଯେଉଁ ଅସନ୍ତୋଷ ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା ସେ ପ୍ରତିବାଦ କରି ପ୍ରଥମେ ମୁହଁ ଖୋଲିଥିଲେ ଏବଂ କହିଥିଲେ-ଏହି ଅଣନିଃଶ୍ୱାସୀ ପରିବେଶଟା ଦୂରନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଏଘରେ ଖାଇବି ନାହିଁ। ବତ୍ତର୍ମାନ ସମାଜରେ ଦେଖାଦେଉଥିବା ଯୌତୁକ ପ୍ରଥାପରି ମନୋଭାବକୁ ବିରୋଧ କରି ଆମେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନଙ୍କ ପରି ହେବା ଆବଶ୍ୟକ।

ଉପସଂହାର :

ମିତ୍ରସ୍ୟ ଚକ୍ଷୁସାରେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ ସମାଜକୁ ଅତି ନିଖୁଣ ଭାବରେ ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି । ସମାଜକୁ ସେ ଅତି ପାଖରୁ ଦେଖି ସମସ୍ୟା କାଢି ତାର ସମାଧାନର ସୁତ୍ର ମଧ୍ୟ ଦେଖାଇଛନ୍ତି। ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ନାନା ପ୍ରକାର ଅସୁବିଧା ସୃଷ୍ଟି ହେଉଛି ତାକୁ ଆମେ ସୁଧାରିବା ଆବଶ୍ୟକ। ନଚେତ୍ ଆଗାମୀ ଦିନରେ ଏପରି ଏକ ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି ହେବ ଯାହାକି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଭୁଶୁଡି ପଡିବ। ମନୁଷ୍ୟ ଆଦିମରୁ ସଭ୍ୟ ଆଡକୁ ପରିବତର୍ତିତ ହୋଇ ଆସିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ପ୍ରଗତି କରିବା ପ୍ରତିବଦଳରେ ପଶ୍ଚାତମୁଖୀ ଆଡକୁ ଗତି କରିବ। ସାମାଜିକ ପ୍ରାଣୀ ଭାବେ ସମାଜର ସୁରକ୍ଷା ଦାୟୀତ୍ୱକୁ ତୁଲାଇବାକୁ ପଡିବ। ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ଏହାକୁ ଏକ ଗୁରୁ ଦାୟିତ୍ୱ ବୋଲି ମନେ କରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଉଚିତ୍। ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ବିଭିନ୍ନ ଦେଶ ବିଦେଶ ଭ୍ରମଣ କରି ସେଠାକାର ଭଲ ଗୁଣ ଗୁଡିକ ଆମର ଏଠାକାର ପରିବେଶ ସହିତ ମିଶାଇ ଚଳିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରିଛନ୍ତି । ଫଳରେ ଆମେ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଏକ ଉନ୍ନତିର ମାର୍ଗ ଆଡକୁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇପାରିବା। ତାଙ୍କ ସମାଜ ପ୍ରତି ରହିଥିବା ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଖୁବ୍ ଉନ୍ନତ।

ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ :

୧. ଦାସ ଚିତତରଞ୍ଜନ,ମିତ୍ରସ୍ୟ ଚକ୍ଷୁସା-ପଥିକ ପ୍ରକାଶନୀ, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂସ୍କରଣ-୨୦୨୩।

୨. ମହାନ୍ତି ଭାରତ ଭୂଷଣ,ଚିତତରଞ୍ଜନ ଦାସ କୃତି ଓ ସ୍ମୃତି-ଆମ ଓଡିଶା,ୟୁନିଟ୍-୩,ଖାରବେଳ ନଗର ଭୁବନେଶ୍ୱର,ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ,ନଭେମ୍ବର ,୨୦୨୩।

୩. ସେନ୍ ଡକ୍ଟର ସିନ୍ଧୁ, ସାମାଜିକ ପ୍ରେକ୍ଷାପଟରେ ଚିତରଞ୍ଜନ ଦାସଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଓ ଦର୍ଶନ-ସୁବର୍ଣ୍ଣଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶିନୀ, ବାଲେଶ୍ୱର,ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ-୨୦୧୮।